

Транскрипція

О.Хижняк інтерв'ю з Оленою Рофе-Бекетовою

Дата запису:

Довжина запису: 55:19

Мова: українська

Х = Хижняк Олександр; Р = Рофе-Бекетова Олена

[00:03] Х: Доброго дня! У нас сьогодні...

[00:05] Р: Доброго дня!

[00:06] Х: ...чергове інтерв'ю з відомим експертом, громадським діячем, громадським активістом пані Оленою Рофе-Бекетовою, яка також з-поміж іншого є ще директоркою благодійного фонду «Харків з тобою». Ми дуже раді нашій сьогоднішній зустрічі в рамках проєкту «МІСТО І ВІЙНА: Руйнування, збереження та переосмислення міської культурної спадщини великих міст Південно-Східної України в період російської військової агресії», війни росії проти України. І ми дуже раді, що сьогодні у нас є можливість поговорити з пані Оленою. Доброго дня, пані Олено!

[00:47] Р: Доброго дня, дякую за запрошення! Так...

[00:50] Х: Пані Олена, ще перед початком нашого інтерв'ю ми вже почали дискутувати щодо культурної спадщини, назв і інших ідей. Ми дуже раді, що у вас знайшовся сьогодні час поспілкуватися. Як в цілому Ви б оцінили ситуацію, що пов'язана з нинішньою вже черговою, на жаль, війною росії проти України і місце в цьому переосмислення культурної спадщини, збереження цієї спадщини? Ну, я думаю, ми зосередимося все ж таки на місті Харкові, те, що нам трошки ближче. Може якісь загальні Ваші уявлення?

[01:27] Р: Ви знаєте, якщо можна трішки, ну, загальних розмірковувань, поперше, те, ну, звісно звернула увагу на назву проєкту, яку Ви зараз проговорили і чесно кажучи, для мене, ну, різануло слух так би мовити, коли Ви кажете про Харків і кажете при цьому про Південно-Східну Україну. Бо якщо ми подивимося на карту України, то ми звісно же перше, що ми зрозуміємо, що Харків знаходиться на Півночі, на Південному Схо...на Північному, на Північному, на Північному Сході України, тому, як на мене, ну можливо ну таким більш підходящим буде була б назва, коли ми говоримо ну про Південну частину України, про Східну частину, про Західну частину, ну якщо будемо

торкатися цих питань ну і так далі. Тобто, Харків все ж таки ще раз – це безумовно Північно-Східна Україна. Це ну перше дякую, що дозволили про це говорити. Далі мої розмірковування ще до того й ну, здається, питання ще не було, тому от я дозволю собі трішки розмірковувань. Мені здається, що нам взагалі треба всім трішки трошки по-іншому розуміти словосполучення «культурна спадщина». Що я маю на увазі? Ну, в деякому сенсі я безумовно це ну через себе кажу, ну я маю на увазі, що ну про свої уявлення, так, але ну думаю, що я не одна така, скажем так. Я звертаю увагу на те, що коли ми кажемо про спадщину, то думаю нам треба говорити, розуміти, що це не обов'язково щось прекрасне як Джоконда чи Венера Мілоська, чи там Роттердам, чи цей, Господи, Собор Паризької Богоматері, я хотела сказати. Тобто, коли ми кажемо про культурну спадщину, мені здається, ми маємо все ж таки, ми хочемо запам'ятати ту культуру, ту атмосферу, запам'ятати і розповісти іншим, да, про те, що відбувалося на нашій пам'яті. Чому я про це згадую? Наприклад, у нас була ну така розмова-експромт про Салтівку, коли йшла мова чи потрібно її восстанавлювати, відроджувати, ну в тому вигляді як була чи не в тому. Ну там культурна це спадщина, чи некультурна. Не будемо говорити про те, ну щодо відбудови в тому вигляді як була, бо це питання інженерного, архітектурного і ну таке інше ну сфери, фахівців. Але з точки зору, що там була знищена культурна спадщина, якщо хочете Салтівська міська культурна спадщина, ну мені здається це так. Тобто, ну розумієте, ми говоримо коли ми говоримо про культурну спадщину все ж таки, ми б мали розуміти, що мова йде про, ну, про шарок нашого життя, побуту і так далі. І далі, коли ми говоримо, з одного боку, ми звикли говорити, що культурна спадщина – це там садиби, припустимо, які були побудовані сто і більше років тому. Нам навіть трішки складно розуміти вже, що Держпром – це держав..., це культурна спадщина не тільки через те, що він ну там чудовий, конструктивізм і так далі, але це також будівля, яка більше, ніж сто років тому була побудована. І будівлі, які зараз нас оточують, насправді, це також культурна спадщина, але нашого вже нашого часу. Тобто, ми маємо говорити про збереження ну культури спілкування, культури побуту, культури життя. Ось це я маю на увазі. Ну і, зокрема, культура архітектури якщо хочете, да, якщо можна так сказати, тобто культурна спадщина. І, мені здається, що зараз ну в світлі того, що відбувається, мені здається, що найближчим часом людям все ж таки ближче буде говорити про культурну спадщину нашого часу. Тобто, коли хочеться «ухватить это», ну затримати в руках те, що ще вчора було матеріальним, а зараз це вже тільки пам'ять, чи якісь «осколки» ну ще щось, розумієте? І з одного боку це відкриває нам очі і допомагає зрозуміти а що ж наважи... а що ж намагалися зберегти з попередніх століть, ось цю пам'ять про життя, про ну про

культуру, яка існувала, так. Так, і зараз, з одного боку, ми розуміємо, мені здається, краще буде зрозуміти, що ж хотіли зберегти, а з іншого боку, тепер ну більше хочеться говорити про те, щоби зберегти і розповісти дітям, як нам «жилося-булося» так би мовити. І я думаю, що можливо саме розмова про культурну спадщину початку двадцятого сторіччя, чи кінця дев'ятнадцятого, що можливо ми до неї повернемося ну за там ну декілька років, ну але пізніше, ніж будемо говорити про ну сучасну, якщо мовити, культурну спадщину. Ну ну це це в мене думки на цю тему скажемо так. Дякую.

[08:29] Х: Дуже дякую, пані Олено! А, пані Олено, давайте тоді якщо Ви не проти, поговоримо взагалі про пам'ять, про імперську добу та про період соціалізму в культурній спадщині Харкова. От Ви якраз згадали про Держпром, наприклад, про інші пам'ятки. А взагалі, яка роль культурної спадщини Харкова ну от, наприклад, давайте візьмемо період соціалізму, можуть відігравати такі і повинні відігравати такі пам'ятки, от Ви згадали Держпром, а Дзеркальний струмінь ну і альтанка, і фонтан, театр опери та балету, кіноконцертна зала «Україна», до речі, це ж теж свого роду об'єкти певні, чи можна їх якось диференціювати? Як за умов війни, можливо, змінюється ставлення от Ви може це відчуваєте, або особисте Ваше ставлення, або Вашого оточення до переосмислення цього цих пам'яток? Чи от як Ваша думка щодо цього?

[09:32] Р: Ну, розумієте, мені здається, по-перше, ну не зовсім можливо правильно брать окремі, ну окремо об'єкт і говорити виключно про цей об'єкт. Бо, насправді, Держпром, Дзеркальний струмінь, да, театр опери та балету, який будувався десятки років, да там більше, ніж двадцять, якщо не помиляюся, ну чи щось близько того, не пам'ятаю, ну скільки з сімдесят п'ятого до дев'яностих, ну п'ятнадцять років, ну досить ну досить довго, так. Це ж не просто ну там каміння, і не просто будівля, будинок, це життя людей, які будували ці будинки, так, це життя людей, які ходили там в той же театр опери і балету на роботу, на працю, ходили на вистави. Тобто, це будинок, ну зараз вже я стала говорити про театр опери та балету – це будівля не просто ну пам'ятка, пам'ятник, да, який стоїть посеред міста, це будівля з якою пов'язана вели..., пов'язаний великий ну шар нашої пам'яті. Навіть анекдоти якісь були. Ви знаєте, ні, анекдоти про будівництво цього? Ну це був звісно радянської пори і все, коли екскурсовод веде іностранив по Сумській і проходять пів там показує там тут то, тут сьо, а там хтось запитує а це що за ну там недобудова, екскурсовод каже: «Ой, ну ви знаєте, ми строим, строим уже так надоело, ну театр там когда-то будет не знаю». А, ну, звісно, ввечері його викликають, як зазвичай, в таких групах, звісно, була людина, яка слідувала за словами та і

екскурсовода закликає до себе там «того, кого нада» і каже: «Ну що ви собі позволяєте, ну так не можна». І наступним ранком, на наступний день той же самий екскурсовод веде екскурсію Сумською тут це, тут це, а ну хтось запитує: «А це що?». Екскурсовод всплескивает руками и говорит: «Боже мой, вчера ещё не было». То есть, ну тобто, я хочу сказати, що це ну що це не ну це не просто каміння, це, ну, історія життя, розвитку міста. І так ми можемо сказати про будь-який, ну, елемент, об'єкт, що це «згусток» ну в певном, в певному сенсі це «згусток історії», «згусток праці» ну і так далі. Тобто, викинути якийсь будинок, будівлю з міста, ну то викинути і роботу, працю, працю людей, які його там проєктували, які працювали на будівлі цього будинку, які там відкривали, які раділи, що ось новобудова. Ну, тобто, мені здається, що треба ну те, що я сказала, що мені здається, треба переосмислювати ось це який сенс ми вкладаємо в словосполучення «культурна спадщина». Тобто, це не просто об'єкт окремих, да, це ну велика історія навколо кожного. Те, що стосується, пов'язане ну об'єктів з імперською добою або періодом соціалізму, той же Держпром, чи ну може Держпром не зовсім правильно було б, але там якісь великі будівництва тридцятих років, Держпром ну раніше, ну про наступні я маю на увазі. З одного боку, це конструктивізм, розвиток країни, ну на той момент якась нова мета, і якщо, як сказати, ну цивілізаційний в деякому сенсі розвиток і так далі. А з іншого боку, звідки гроші на це будівництво. На превеликий жаль, ми знаємо, що це гроші через продаж зерна і через Голодомор, який був в Україні. Тобто, це ну знищити такий ну ці будівлі це, насправді, ну знищити пам'ять і про це також. Тобто, за який кошт вони були побудовані. А Держпром, я так розумію, що це ну коли там золото, якісь ну антикварні речі і так далі, тобто це було націоналізовано в якийсь момент, да, багато було продано і це також, насправді, це ну як, до речі, у Ільфа і Петрова в «Дванадцяти стульях». Как они говорили: вот бриллианты заиграли, ну я дословно конечно не помню, да пам'ятаєте як закінчується їх роман «Дванадцять стульев», коли цей бідолага завил буквально и увидел, как бриллианты превратились в стены, в люстры и так далее, и так далее. Ну это же действительно, ну дійсно так, це дійсно надбання ну людей, народу, людей, що жили, тобто так, вони перетворилися в ці речі. Тобто, тепер спадщина, тепер гроші, якщо хочете, зберігаються не в бріліантах, а зберігаються в такому собі вигляді. Чи маємо ми право це нищити, я ну не знаю, тобто, це і є тема для обговорення. Я можливо занадто довго розмовляю, мабуть, то вибачте.

[16:33] X: Навпаки, дуже цікаво. А от скажіть, от ми зараз підняли от тему і одночасно і імперської доби і, наприклад, соціалізму щодо самих будівель. А, але ж не тільки питання в будівлях, але і символічного простору, тобто, назв.

От ми, наприклад, наводимо приклад дуже такий частий, я дуже його люблю, це приклад парку сьогодні він називається Центральний парк імені Горького, але ж це парк, який був закладений більше ста років назад, здається більше ста тридцяти років тому назад і за свій весь цей період він мав безліч назв: починаючи від Миколаївського парку, Загородного парку, Комунального парку і так далі і тому подібного. Тобто, кожна доба вносила свою назву у цей простір. От я хотів би запропонувати от трошки перейти може в іншу навіть частину от не тільки об'єкту, який існує, але і символічного простору навколо цих об'єктів, наприклад, назв. Якими взагалі повинен бути паркові зони, наприклад, Харкова після війни, які б відображали культурну спадщину та особливості культури міста? Чи варто змінювати назви, наприклад, от того ж парку імені Горького, для прикладу, або інших багатьох парків? Чи як ставитися до цього аспекту культурної спадщини, яка теж пройшла крізь різні доби, ну принаймні ми можемо так сказати три періода, так: імперський, радянський і Незалежної України? Може...

[18:13] Р: Так...

[18:13] Х: ...інші приклади.

[18:15] Р: Ну я не знаю, чи обов'язково взагалі парк якось ну парку давати якось ім'я, ну, ну мені ближче назва Центральний парк, ну нехай навіть це буде Центральний парк відпочинку як там і ще чого, не пам'ятаю, «Центральний парк отдыха и культуры». Ну от нехай це і буде «Центральний парк культуры и отдыха», ну, врешті-решт, чому обов'язково мати чись ім'я, що це символізує? Ну, можливо досить у таких в таких об'єктах: ну як парк, я не знаю, то може досить просто зафіксувати, що це парк для відпочинку. Взагалі, якщо говорити про пам'ять, ну мені ближче ідея там чи пам'ятник і все таке інше, мені близька ідея не нищення повного цих пам'яток, а створення якогось простору ну типу музей соціалізму, наприклад, так чи ну щось про таке говорили, де б вони зберігалися просто як приклад як це виглядало. Тобто, ну я не впевнена, що потрібно взагалі багато пам'ятників в місті, а ну особливо пам'ятників соціалізму взагалі вони ну людей соціалізму, але взагалі і з точки зору закону декомунізації вони не мають бути, але я все ж таки за те, щоби зберегти в якомусь просторі, бо ну подобається нам чи це, чи не подобається ну мені не дуже подобається, да, згадувати можливо про ті часи, але ну вони були, що я казала, що в той час люди жили, люди раділи, люди народжували дітей, так і так далі. Тобто, це життя, ну це ну на мій погляд неправильно просто викреслити, не можна. Але ну таким чином, щоб це було ну доречно, так би мовити. Я відповіла на Ваше питання?

[20:45] Х: Так. Нам цікава Ваша думка, звичайно, якраз підвести підсумки. А от якщо ми поговоримо про певні такі спроби розробки стратегії переосмислення культурної спадщини імперської, радянських часів, можна, чи погоджуєтеся Ви от з такою тезою, що російська війна, війна росії проти України, сприяла посиленню суспільного інтересу до місцевої культурної спадщини? Наприклад, про неї ми ставили частіше казати в місцевих ЗМІ, під час наших розмов. І якщо так, то як це можна пояснити? І чи можна це пояснити, відчуваєте Ви цей більший інтерес до і до місцевої культурної спадщини на сьогодні?

[21:33] Р: Ви знаєте, Ви знаєте, я згодна з Вами з тією думкою, що ну ці агресивні дії з двадцять четвертого лютого, що вони підштовхнули до переосмислення нашої культурної спадщини і я ну противник на початку нашої розмови намагалась сказати. Що я хочу сказати? Іноді в мене відчуття як в казці, яка починалась словами: «Жили они бедно, а потом их ограбили», Ви знаєте, те, що я хочу сказати, що ну на превеликий, превеликий, превеликий жаль, ну я буду говорити про Харків, але насправді це проблема ну на мій погляд і системна, і в інших багатьох містах така ну подібна. І я про це знаю, бо ми дослідження робили в декількох містах і результатом був фільм ну вже декілька років тому знятий про культурну спадщину. Проблема в тому, що у відношенні до культурної спадщини зараз ми говоримо, ну чи я говорю про початок двадцятого сторіччя, кінець дев'ятнадцятого сторіччя, коли, з одного боку, будинки доводились і доводяться до повної руйнації, це дозволяє потім їх знищити, прибрати, а потім на висвободженій ділянці землі будувати щось новеньке, красивеньке. Але, коли це стали нищити не наші чиновники, вибачте, а чужі агресори, ну тут ми особливо чітко зрозуміли, що це ж воно наше, і це ж наша пам'ять, і ми зрозуміли, що нас таки грабят, ось. Ну, то єсть, ми зрозуміли, що ось це ж треба зберегти, мені здається, що відношення ну до того змінилося. На це звертають увагу, про це говорять і так далі. Тобто, як там, припустимо, той же Художній музей, коли до ну як сказати в межсезонье между чотирнадцятим и двадцять другим роком там відвалився балкон, ну така славнозвісна історія, да, і коли там почали спочатку будувати ну цей із якихось піноблоков чи щось таке, і ну це було обурення. Тобто, ну я хочу сказати, що поки ну це когось цікавило, когось не цікавило, але коли ми вже бачимо, що будівля страждає, там і вікон немає і всього немає, то вже відношення до цього об'єкта інше. Ну, тобто, виявилось, що потрібна ось ця ну такий струс великий для того, щоб зрозуміти, що та це ж таки треба зберігати. І Ви знаєте, до речі, про об'єкти ну ось соціалістичної доби чи там доби Радянського Союзу, у мене надважкі думи, думки викликає будівля СБУ чи ну по вулиці Жон Мироносиць,

я пам'ятаю і своє відношення і відношення своїх друзів до цієї організації, яка там була розташована, і як її ненавиділи, і бажали і того, і сього, і п'ятого, і десятого, щоб ну не було. І, звісно, з цією організацією, з людьми, що там працювали ну пов'язана і сама будівля завжди, так, тобто, це було ну таке місце, місце, ну як казали, що найдовша вулиця в Харкові – це вулиця ну на той момент Мירוносицькая, «шо там какой-то один пошел по ней, через пять лет только вернулся». І тут в цю будівлю прилітає снаряд і коли я бачу ось ці вікна, що ну вибиті і ну наскільки будівля розтрощена, ну знищена не можна сказати, зруйнована, ну постраждала, так і так далі. Ну це ну такі думки, які хочеться проговорювати і ну ніколи все одно ти не бажав, щоб цей ця будівля була знищена. Все одно, тобто, це боляче. Хоча, я ж кажу, що я ну навіть зі своїм другом одним розмовляла, який ну він зараз в Ізраїлі, я кажу: «Витя, ну ты представляешь а что мы думали ну там в восемьдесят затертом году?». Ну це, дійсно, ну така тема, яка потребує ну я не маю на увазі саме цю будівлю, але і її також, ну мені здається, це потребує ну якоїсь такої рефлексії, обговорення, розуміння наше, не наше, спадщина, яка спадщина і так далі. Тому я дуже вдячна і Вам, про те, що Ви взагалі це питання підіймаєте, і що запросили мене до цієї розмови, я сподіваюсь, що я ну якісь зерна є в цьому. Ну...

[27:35] Х: Дуже дякую! Пані Олена, а от скажіть от можливо трошечки спробуємо так загострити питання, от все ж таки, культурний простір, ну навіть і спадщина великих міст, ну от в першу чергу Харкова, да, от ми зосередилися на Харкові з Вами – це, дійсно, культурна спадщина, що формувалася під впливом багатьох періодів ну які принаймні ми з Вами їх розглянули як умовно розділили, умовно: імперський, радянський або соціалістичний, незалежної України, – а чи є якісь, от чи відчуваєте Ви, або чи є якісь відмінності, чи протистояння, чи більше запит саме до української складової цих міст, історії цих міст, української національної культури, яка теж тут паралельно не те, що паралельно, але існувала і в період імперський, і в радянський, чи можна це якось протиставити, виділити окремо? Чи все ж таки ми кажемо про якийсь єдине формування цієї спадщини? І українська національна культура все ж таки не є якимось одним із сегментів, а все ж таки сама є тим, що зараз сформувалося в культурній спадщині? Чи варто, не варто це протиставляти? Чи можна окремо виділити національну культуру, чи, власне, українська національна культура і формувалася на основі оцих ось складових? Може я трошки загострив питання, от як Ви думаєте, оцією складовою української саме?

[29:14] Р: Ну, я думаю, по-перше, що безумовно, ну обов'язково треба ну не те, що треба говорити, а ну звісно, що про українську складову треба говорити. І

вона була, ну і є зараз це не складова, а все ж таки основна частина, я так розумію. Мені здається, ну дякую, до речі, що Ви звернули увагу мою на це, що, дійсно, ну як коли ми говоримо про Харків, ну різні люди, звісно, ну в разн...різних ну спільнотах на відокремлюють...зараз, вибачте, я спробую сформулювати. Так само як наше життя і зараз і сто років тому складається, життя Харкова, складається з багатьох спільнот, з багатьох поглядів, і ну різних культур, тим більше в Харкові – це все ж таки мультикультурне місто. Так само це відображається і припустимо в архітектурній культурній спадщині. В Харкові є і синагога, і караїмська кенаса, і мусульманські об'єкти, і ну християнські звісно, і, я мала на увазі, і православні і...я думаю, найбільш об'єктивно було б говорити, якщо можна було б скласти таку картину, де було б видно, ну яку частину займає ну та чи інша культурна спадщина, бо українське бароко врешті-решт навіть ну Покровський собор був побудований в цьому стилі, так. І коли до нас приїжджали до нашого фонду друзі приїжджали з Західної України в рамках фестивалю ВертиФест це навіть підготовка до фестивалю ще була і ми гуляли містом, вони ну були ну просто там чуть не прыгали на radoщах, що ой тут же ж як українське бароко, хоча б здавалося, ну а для нас це само собою, це ну як би невід'ємна частина Харкова, що це одна із перших у забудові будівель Харкова і так далі. Більш сучасні будинки,будівлі, що виконані в українському стилі і про який, до речі, і той же Максим Розенфельд розповідав. У нього є серія про це опові..., ну розповідей. І про це багато говорять і фахівців ми знаємо і так далі. Я так розумію, ну не те, що я так розумію, а ми бачимо наочно, що оцей стиль двадцятих років мабуть ну чи наприкінці дев'ятнадцятого року сторіччя був в меншій степе..., меншому ступені ну використовувався, в меншому, але він існував. І про це треба говорити. І як українськість так би мовити Харкова існувала під час доби Радянського Союзу. Про це треба говорити і яким чином, можливо, деякі архітектори, зараз я, на жаль, не можу ну відразу надати приклад, але є ну це у фахівців краще перепитати, так, коли якісь елементи ну закладаються, тобто можливо, будівля побудована там с імперськими якимись замахами і так далі, чи радянськими, так, але обов'язково знайдеться якийсь або візерунок, або елемент, який нагадає про українську складову. Ну, до речі, будівля, що поряд з парком імені Горького, до речі, не доходячи, ми ж, на жаль, рідко піднімаємо голову догори, але будівля прикрашена просто такими вишиванковими візерунками. Це є. Це ну треба тільки підняти голову і побачити і звернути на це увагу. Звісно, про це треба говорити і демонструвати про те, як українське, українська складова намагалася вижити і виживала в Харкові. Вона є. Ну, тобто, ми не можемо це викреслити. І можливо, до речі, буде цікаво відслідкувати ну ну цікаво може не зовсім правильне слово, а важливо

відслідкувати, да, якусь частину, от як я стала говорити, да, що можна було б скласти таку мапу не мапу, а якусь схему, що якщо брати простір міський, так, то оскільки ну яку частину займала там, як Ви кажете, імперська архітектура, ну яку частину займала українська архітектура, яку частину займала релігійна припустимо архітектура і так далі. Релігійна вже може в різних елементах може бути в різних релігіях, я мала на увазі, і подивитися як з часом змінювалися ці частки. Я думаю, це ну окреме таке дослідження могло б бути. І, до речі, коли ми кажемо про сучасну вже ну ось Ви декілька разів підкреслили, що вже доречно це правда, це дійсно так, говорити про добу так би мовити уже ну...з дев'яносто першого щонайменше року, то тут, дійсно, цікаво як архітектори виживали, на жаль, так, бо дев'яності роки були досить складні і для архітектури також, як і для інших професій і роботи, які будівлі будувалися там. Це це все культурна спадщина, яка розповідає нам як ми пережили ті роки, ну ми начебто ще пам'ятаємо, на щастя, але вона допоможе зрозуміти нашим дітям через що пройшла країна, через що пройшла держава, як вона жила. Тобто, це відображається в архітектурі, бо архітектура – це ну дзеркало, так, того, що є. Ну і я не знаю чи...

[36:55] Х: Супер. Дуже дякую, пані Олено! Дуже дякую! А от Ви згадали про те, що, дійсно, Харків це багатонаціональний місто завжди було і в нас присутні були і представники різних конфесій, різних національностей. Але якщо ми зараз спробуємо поглянути трошки по-іншому, а на в нашій сучасності об'єкти, що пов'язані з російським минулим, з російськими митцями, наприклад, Пушкін...

[37:27] Р: Так.

[37:27] Х: ...а от як ставлення до таких пам'ятників Пушкіна? Ну, наприклад, згадаємо там площу Поезії його, наприклад, да, чи інші території. Яка роль їх в спадщині міста сьогодні і чи варто їх взагалі зберігати? Тому що, ми знаємо ці дуже широкі дискусії, може Ви поділитися своїм ставленням, чи роздумами в цілому про це, не тільки про Пушкіна. Чи варто його зберігати такі таке таку спадщину на сьогодні? І чи взагалі...

[38:03] Р: Безумовно.

[38:04] Х: ...чи це спадщина Харкова? І чи стосується вона до Харкова, ну тобто, якщо ми кажемо там ну, давайте так прямо скажемо, про Бекетова, чи про інших митців, які там тут жили, працювали – це одна спадщина, а люди, які сюди навіть не приїжджали ?

[38:22] Р: Ну я якраз про це приблизно і хотіла сказати, що, дійсно, ну можливо треба відокремлювати розуміння культурна спадщина ну міста України, держави і так далі, з одного боку, а з іншого боку – це особистості, які вплинули там подобається нам як вони вплинули, чи вважаємо, що вони погано вплинули. Тим не менше, безумовний вплив поезії Пушкіна ну творчості, не тільки поезії, він і письменником був і все, творчості Пушкіна і його особистості безумовно вплинула на формування культури і в тому ж Харкові. Не приїзд Пушкіна, який не відбувся, як відомо там з якихось ну я не знаю, особисто ці записки не читала, то я навіть не знаю, чи дійсно вони от було написано, але ну як звертати увагу, що начебто цитати. Тим не менше, я ну те, що сказала, що Пушкін, безумовно, мав вплив на декілька поколінь. Тому сказати, що він ніхто і ніщо – ну це ну це неправильно. Це не так. Інша справа, що він напряду, дійсно, не пов'язаний з Харковом. Ну, тобто, скоріше для Харкова є історичним місцем цей сквер, де розташований бюст Пушкіна і бюст Гоголя з іншого боку, так. Там, дійсно, відбувалося в цьому сквері історія відбувалася, при тому, починаючи з, як ми знаємо, з моменту самого встановлення цього бюсту Пушкіна, да, коли його підірвали як ну, ну обурені тим, що Шевченко був заборонений, а бюст Пушкіна оставлен. Тобто, навіть це протистояння – це вже історія, це вже говорить про те, ну про цей ну співіснування і співборотьба, так би мовити, російськості і українськості – Пушкіна, Шевченка в Харкові. Це ну це те, що відбувалося. Чи має він стояти цей бюст там, де він стоїть? Ну я чесно скажу, ну не знаю, не готова про це говорити. Ну я просто ну наполягала на тому, що ми не можемо відмовлятися від тих особистостей, які мали вплив: поганий, чи непоганий, чи добрий, чи хоро, ну і так далі. Тому, ну я б така сказа.., що сказати, що друзі, це не на часі. Хоча, ну така формуліровка, хоча, якщо мене запитати: «А коли буде на часі?», – то ну скоріш за все я не зможу відповісти.

[42:09] Х: Зрозуміло, дякуємо! А от якщо ми спробуємо...А, вибачте, да, слухаю Вас.

[42:14] Р: Да, я просто хотіла сказати, що це стосується, ну Пушкін це як ну символ в деякому сенсі, коли ми зараз з Вами розмовляємо, а ну багато російськомовної літератури мала вплив і письменників і поетів і так далі і так далі, митців взагалі. Це вплив я і вони також формулювали і наше відношення до поняття «Незалежності», ну просто як поняття філософського, да, якщо хочете, і до поняття «свободи», і до бажання жити ну, як сказати, бажання жити ну достойним життям. Це ну формулює, форму.., формувалося, безумовно, із російської літератури також. І, до речі, я нещодавно ну так з про себе розмірковувала як каже Олена Горошко, цей думки куха.., думки кухарки. Вона

пише так іноді. Начебто ж ми одні книги читали і ну росіяни ну і ми, ну я мала на увазі українці там, особливо в радянські часи, особливо там в сімдесяті, коли ми навчалися по одній школьній програмі, шкільній, і так далі, і так далі, але наскільки різні висновки ми з них зробили і ну це ну мені здається, дійсно, ну важливо розуміти і бачити, що книги то ми читали одні і того же, господи, про ГУЛАГ...

[44:11] X: Солженіцина?

[44:12] P: Да, и того же Солженицина и того же Чингіза Айтматова, ну це вже на початку дев'яностих, і ну і багато з цієї так би мовити когорти, да, але ну наскільки різний результат. Ну, тобто, це ну, на мій погляд, про це треба пам'ятати. Яким чином зберігати пам'ять, чи ну інше питання, але це те, що формулювало і наше також наше відношення до того, що відбувається, і наше ставлення, як я сказала до наше розуміння незалежності і розуміння, як за неї треба боротися. Ну ось, така моя відповідь.

[45:05] X: Дякую! Скажіть, будь ласка, а от в цілому, як Ви вважаєте, чи бракує в символічному просторі нашого міста назв: там українською мовою вулиць, об'єктів культури, там театрів, наприклад, українських, чи бракує порядку денного українського, чи українською мовою з українськими митцями, може репертуару театрів, там туристичних маршрутів, до речі, місцевих? Чи є в цьому запит, як Ви думаєте, зараз в символічному плані, чи ні?

[45:39] P: Ну...

[45:40] X: Ну звичайно умови війни, ми беремо зараз за скобки певні.

[45:46] P: Да, я якраз хотіла сказати, що...

[45:48] X: Да.

[45:49] P:.. затовкнути, на жаль, не зовсім доречно говорити. Ну так, я би сказала, що треба було б більше говорити і розвивати українську ідентичність. Так, ну, на мій погляд, недостатньо. Тобто, Ви питаєте так чи ні, то...

[46:11] X: Да. Недостатньо.

[45:12] P: Мені здається, недостатньо, і безумовно треба більше про це говорити, пояснювати і якщо ми надаємо ім'я якісь вулиці чи площі українського митця, то обов'язково, на мій погляд, обов'язково має бути паралельна якась інформаційна кампанія, яка...

[46:35] X: Так.

[46:36] Р: ...буде розповідати, а що це взагалі за людина. Це дуже важливо. Це ну обов'язково треба. І...

[46:46] Х: Пані Олена... Да, да, вибачте.

[46:47] Р: І яскравим прикладом може стати будинок «Слово», який сам по собі начебто будинок, але скільки вокруг ну навколо нього і сам будинок, яку історію несе в собі, і зараз навколо нього завдяки літературному музею, який також окремо заслуговує на те, щоб про нього говорити діяльність виділять. То ну це це потрібно, так.

[47:15] Х: Пані Олена, а чи можна Вас попросити спробувати ну от сформулювати ну от вже при закінченні таке от в чому полягає може специфіка чи особливості культурної спадщини міста Харкова? Чи можна це виділити от якоюсь формулою, реченням? В чому унікальність може, чи щось там підкреслити особливо саме Харкова? Чи могли б Ви спробувати оттак от сформулювати? Чим ми могли пишатися, або на чому могли зосередити нашу увагу, що наша культурна спадщина, ідентичність полягає там в тому в тому, чи вона унікальна тим то тим то?

[48:00] Р: Ну, мені здається, що як місто було побудовано на місці Дикого поля, так досі це і є така ну наша харків'ян риса такої дикості, нестримності. Ну, «дикості» в гарному сенсі цього слова, якщо можна сказати. Нестримності, сили, знов таки прагнення до волі, свободи, що це ну я відчуваю, що це в крові є. Ну і звісно зараз такий один з улюблених символів – це залізобетон. І це вже я звісно завдяки розмовам зі своєю подругою архітекторкою Катериною Кублицькою, знайомі з нею там, вона каже, ну ти ж знаєш, що залі, ну, що залізобетон це і як архітектурна складова Харкова, ну, що це місто, де залізобетон був використаний ще там в дев'ятсот п'ятому році, чи ще раніше. Тобто, це ну одне з міст, де народжувався цей матеріал, і цей технологія і все таке інше. Це Гінзбург, до речі, казав, що він працює з залізобетоном з дев'ятсот п'ятого року, архітектор. Ну то можливо, з одного боку, це ну те, що я сказала, таке відчуття Дикого поля і відчуття вітру, до речі, ну на Салтовці взагалі завжди були такі великі вулиці та і ну повітря, вітер ходив, а з іншого боку, це стріжень, який є ну як на мене, в кожному харківці, ну щонайменше серед тих з ким я спілкуюсь.

[50:02] Х: Дякую! Пані Олена, а чи можемо в цілому сказати так ну може так,ні, або якщо так, то в чому, що все ж таки війна росії проти України спричинила певний культурний поворот, або запит на цей культурний поворот, який є зараз, відчувається він? Чи відчувається він зараз у місті Харкові серед

інтелектуалів, експертів, чи просто пересічних громадян? Чи є цей культурний поворот якщо так, може я зараз знову ж таки трошки радикалізую як колись Шелест, Петро Шелест – один із керівників радянської України сказав: «Геть від Москви», да, запропонував нам, так може зараз трошки в іншому контексті, відбувається таке переосмислення, чи ні?

[50:54] Р: Ну, звісно відбувається. Ну я би сказала так, що тут не стільки переосмислення ну, як на мене, да, скільки, як Ви кажете, загострення. Тобто, якщо там ну в десяти роки і навіть навіть вже після чотирнадцятого року, то ну про однозначність, я особисто, чи неоднозначність, не чула. Ну, знов таки, це ще ну залежить від кола, з яким спілкується людина, ну але я розумію, що ну і так і так, по-різному, але коли вже ну нема можливості сумніватися, да, звідки летять ракети, скажем так, то якщо людина навіть якимось коливається, сумнівається, чи не хотіла там висловлювати свої ну...

[52:04] Х: Погляди.

[52:05] Р: Погляди, да, все, то після двадцять четвертого лютого це просто ну, як Ви хочете, все стало на свої міста, місця. Тобто, безумовно і ну і я і чула і чула від людей, які частіше за мене, не просто частіше за мене, я досить мало зараз ходжу Харковом, до речі, на жаль, ну але це так. Волонтери, які їздять і...

[52:44] Х: А можна попросити ввімкнути мікрофон. Ага, дякую. Так.

[52:53] Р: Ну, ну як вони розповідають, що люди, по-перше, чітко розуміють звідки летять ракети, хто ворог, хто окупант, хто хоче бути окупантом, а і звісно відношення змінилося. Тобто, ну вплоть до того, що ну якщо там я думав, а раніше було так то так, але ж вони так ну відношення, ну коли все чітко розставлено по місцях, то тут вже немає можливості навіть якимось по-іншому говорити, ну і не те, що говорити, а ну я собі не дуже уявляю, як можна ну коливатися, припустимо. Тобто, це, на мій погляд, не стільки поворот, скільки ну очищення таке, ну висвітлення. Тобто, як я кажу, що якщо людина ну якась коливалася, то зараз ну тих коливань просто немає. Тобто, це ну чітко ну виявилось розділення на чорне і біле, хоча, я розумію, ну ми всі розуміємо, що світ багато кольорів має, але в деяких питаннях їх тільки два, ну.

[54:18] Х: Да.

[54:18] Р: Як на мене.

[54:19] Х: Дякую! Дякую, пані Олена! Дякую Вам за дуже цікаву нашу розмову таку, яку ми сьогодні побудували. Можливо щось якісь теми ми не висвітлили,

Ви хотіли б щось зазначити. Хоча, напевно, таких тем ще дуже багато і не на одне інтерв'ю нам може ще для цього...

[54:38] Р: Да.

[54:38] Х: ...знадобитися.

[54:40] Р: Дякую, ще раз за те, що запросили, дякую, що як сказати розговорили, так би мовити. Чесно кажучи, зараз ну я я згодна з Вами, що є багато тем для обговорення, і поки ми говорили, так щось я намагалася, що і про це треба поговорити і про це поговорити, але я думаю, що зараз час вже вичерпаний і краще ми ще раз зустрінемося якось, то буде...

[55:10] Х: Добре.

[55:11] Р: Да...

[55:11] Х: Гречно Вам дякую. З нами була пані Олена Рофе-Бекетова, ми дуже дякуємо за Ваш час.

[55:16] Р: Дякую!

[55:17] Х: І будемо прощатися.